
Greinargerð

Dagsetning: 13. september 2020

Höfundur: Þórólfur Guðnason sóttvarnalæknir

Viðtakandi: Ásta Valdimarsdóttir ráðuneytisstjóri heilbrigðisráðuneyti

Málsnúmer/skjalalýkill: 2001208/6.1.1

Efni: Þættir sem sóttvarnalæknir leggur til grundvallar að tillögum til ráðherra um takmarkanir/aðgerðir vegna COVID-19.

Frá því að COVID-19 faraldurinn hófst hér á landi í lok febrúar 2020 þá hafa opinberar aðgerðir gegn faraldrinum falist í almennum og opinberum sóttvarnaráðstöfunum eins og þær eru skilgreindar í sóttvarnalögum nr. 19/1997.

Samkvæmt lögnum þá ákveður heilbrigðisráðherra að fengnum tillögum frá sóttvarnalækni hvort grípa skuli til opinberra sóttvarnaráðstafana en sóttvarnalæknir getur beitt slíkum vörnum til bráðbirgða án þess að leita heimildar fyrir fram ef hann telur að hvers konar töf sé hættuleg en gera skal hann ráðherra jafnskjótt kunnar ráðstafanir sínar.

Í yfirstandandi COVID-19 faraldri þá hefur sóttvarnalæknir gefið einstaklingum, fyrirtækjum, félögum og stofnunum ýmsar almennar leiðbeiningar og fyrirmæli er varða almennar sóttvarnaráðstafanir eins og honum ber að gera skv. sóttvarnalögum. Einnig hefur fjöldi minnisblaða verið sendur til ráðherra um tillögur að ýmsum opinberum sóttvarnaráðstöfunum eins og fjöldatakmörkunum, nándarreglum, opnunartíma ýmissar starfsemi, sóttkví og skimunum. Þessar tillögur hafa síðan verið lögfestar með auglýsingu eða reglugerð.

Tillögur og ákvarðanir sóttvarnalæknis er varða sóttvarnir vegna COVID-19 byggja einkum á eftirfarandi atriðum/þáttum:

1. Faraldsfræði sjúkdómsins innanlands.

Þeir þættir sem helst er horft er til hvað varðar faraldsfræðina innanlands eru:

- Er útbreiðsla sjúkdómsins í vexti eða niðursveiflu?
- Er útbreiðslan staðbundin eða almenn í samfélaginu?
- Eru líkur til að breyting verði á útbreiðslu faraldursins á næstunni t.d. vegna ytri aðstæðna eins og dreifingar erlendis?
- Er breytileiki í faraldsfræði sjúkdómsins eftir aldri, kyni eða undirliggjandi sjúkdómum sem taka þarf tillit til?

2. Faraldsfræði sjúkdómsins erlendis.

Líkurnar á því að veiran (SARS-CoV-19) berist hingað til lands eru einkum háðar útbreiðslu hennar erlendis, fjölda einstaklinga sem ferðast hingað til lands, frá hvaða löndum/svæðum þeir koma og hversu líklegir þeir eru að bera með sér smit. Líkur á dreifingu veirunnar innanlands fara síðan eftir því hversu lengi einstaklingar dvelja hér á landi, hversu náið samneyti þeir hafa við Íslendinga og hversu vel þeir sinna einstaklingsbundnum sóttvörnum.

3. Skimanir/rannsóknir fyrir sjúkdómnum í samfélaginu.

Þar sem að COVID-19 sjúkdómurinn er í mörgun tilfellum einkennalítill/-laus þá geta margir einstaklingar ferðast um ógreindir og smitað aðra. Því er mikilvægt að meta hversu víðtæk almenn skimun/rannsóknir eru í samfélagin t.d. með fjölda prófa sem gerð eru per íbúa á hverjum tíma og hversu stórt hlutfall prófanna greinir smit.

4. Alvarleiki sjúkdómsins.

Alvarleika sjúkdómsins má meta á marga vegu. Hann má meta með upplýsingum um hversu margir þurfa að leggjast inn á sjúkrahús, hversu margir þurfa að leggjast inn á gjörgæsludeild, hversu margir þurfi á aðstoð öndunarvélar að halda og hversu margir látast. Einnig þarf að meta líkur að alvarlegum langtíma alvarlegum fylgikvillum hjá þeim sem hafa sýkst hafa og fengið mikil eða lítil einkenni.

5. Geta heilbrigðiskerfisins.

Meta þarf hver sé geta heilbrigðiskerfisins til að annast COVID-19 sýkta einstaklinga. Sérstaklega þarf að leggja mat á hver geta sjúkrahúsanna/heilsugæslunnar er, aðstæður á gjörgæsludeildum og hvaða áhrif ummönnun COVID-19 sjúklinga hefur á aðra starfsemi heilbrigðiskerfisins? Þá þarf að hafa í huga að smit sem berast inn á sjúkrahús og heilbrigðisstofnanir geta haft umtalsverð áhrif á almenna starfsemi þó svo að geta til að sinna sjúklingum með COVID-19 sé ekki skert.

6. Eiginleikar veirunnar.

Taka þarf tillit til smithæfni veirunnar og þess hvernig hún smitast milli einstaklinga þegar lagt er mat á til hvaða ráðstafana þarf að grípa. Þar er hægt að styðjast við svokallaðan smitstuðul (R) og ýmsar rannsóknarniðurstöður sem sýna fram á magn veirunnar í öndunarvegi (Ct gildi).

7. Sóttvarnaráðstafanir sem þegar eru í gangi.

Taka þarf tillit þeirra sóttvarnaráðstafana sem þegar eru í gangi eða hafa verið í gangi og hver er reynslan af fyrri ráðstöfunum hefur verið. Hafa þarf í huga hinn langa meðgöngutíma veirunnar sem getur verið allt að 14 dögum. Það, auk þess sem margir eru einkennalítillir eða einkennalausir, getur gert veirunni kleift að dreifa sér án þess að eftir er tekið eins og hið víðtæka smit frá því í sumar sýnir.

8. Samfélagsleg áhrif og trúverðuleiki ráðstafana.

Hverjar eru líkurnar á samvinnu við almenning um þær aðgerðir sem til greina koma? Hver er trúverðuleiki þeirra út frá fyrri aðgerðum og reynslu? Einstaklingsbundnar sóttvarnaráðstafanirnar munu alltaf vera lykilatriði og því skiptir samfélagsleg umræða miklu er horft er til væntanlegs árangurs af aðgerðum. Ætíð skal hins vegar stefnt að því að þær ráðstafanir sem gripið er til séu rökréttar og í takti við tilefnið.

Þannig er ljóst að marga þætti þarf að veða og meta þegar grípa þarf til almennra og/eða opinberra sóttvarnaráðstafana vegna COVID-19. Ýmsir þættir sem nefndir hafa verið eru mælanlegir meðan að á aðra þætti þarf að leggja huglægt mat enda margt enn á huldu varðandi veiruna SARS-CoV-2 og sjúkdóminn COVID-19.

Almennt má þó segja að ef hörðum sóttvarnaráðstöfunum er beitt á landamærum þá er hægt slaka á ráðstöfunum innanlands, og öfugt.

Umræður hafa verið uppi héraðs og erlendis um hvort ekki sé hægt að nota skapalón til að áhættumeta útbreiðslu veirunnar og grípa þannig til staðlaðra viðbragða á tilteknum tímum. Þar sem að áhættumat á hverjum tíma byggir á fjölda þátta sem nefndir hafa verið hér að ofan þá tel ég nánast útilokað nota slíkt skapalón á þennan máta. Þó er unnið að skilgreiningum fyrir fyrirtæki og ýmiskonar starfsemi til að styðjast við þegar mat er lagt á viðbrögð hverju sinni t.d. sem snúa að upplýsingamiðlun.

Ég tel því að núverandi fyrirkomulag um almennar og opinberar sóttvarnaaðgerðir eins og sóttvarnalög segja fyrir um tryggi best fagleg viðbrögð vegna COVID-19. Þegar kemur hins vegar að mati á áhrifum sóttvarnaráðstafana á efnahag og atvinnulíf er það utan sérfræðipækkingar sóttvarnalæknis.

Virðingarfyllt

Þórólfur Guðnason sóttvarnalæknis.